

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

(4)

ΑΓΩΓΗ

(Ορισμός και σκοπός)

Ορισμός

- **Αγωγή**

(κατά κυριολεξία)

μεταφορά / μετακόμιση

(αγώι, αγωγιότηης, άγομαι και φέρομαι)

για να γίνει χρειάζεται οδηγό και σχέδιο

αγωγή= οδήγηση

Η ανάγκη να συμπεριληφθεί σε αυτήν
-εκτός του «φυσικού»- και ο πνευματικός κόσμος
της έδωσε τον χαρακτήρα της **καθοδήγησης**

Ένα είδος υπόδειξης / βοήθειας που προσφέρει ο άγων στον αγόμενο

Ορισμός

- Ερωτήματα:

1. **Ηλικιακό** (αφορά κατά βάση συγκεκριμένες ηλικίες;)
2. **Δυνατοτήτων** (μπορούμε μέσα από την αγωγή να πετύχουμε το οτιδήποτε;)
3. **Συνειδητότητας** (αποτελεί πάντα μια ενσυνείδητη διαδικασία ή εμπεριέχει και στοιχεία που διαφεύγουν της αντίληψής μας;)
4. **Σταθερότητας** (συνιστά η αγωγή μια σταθερή και προγραμματισμένη διαδικασία που οδηγεί νομοτελειακά στην επίτευξη των στόχων της ή αντίθετα εγκλείει μέσα της και το στοιχείο του απρόβλεπτου, του ανεπιθύμητου ή ακόμα και του οδυνηρού;)

Ορισμός

Ανακεφαλαίωση

Με βάση τις απαντήσεις που δώσαμε μπορούμε να εκλάβουμε την αγωγή ως μια καθοδηγητική σχέση με σημαντική (αλλά όχι απεριόριστη) ισχύ που αφορά κατά βάση έναν ενήλικο και έναν ανήλικο, τα αποτελέσματα της οποίας προκύπτουν με συνειδητό ή ασυνείδητο, σταθερό ή ασταθή τρόπο

Ορισμός

Ερώτημα

Είναι επαρκής ένας τέτοιος ορισμός;

Ορισμός

Απάντηση

ΌΧΙ – διότι αποτελεί έναν περιγραφικό ορισμό

Επιχειρεί να περιγράψει κάτι με ουδέτερο τρόπο, χωρίς να προσδιορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές του

Ποιες είναι αυτές στην περίπτωση της αγωγής;

Ορισμός

- Οι κατευθυντήριες γραμμές της αγωγής αποκαλύπτονται από το αντίθετό της

- Από το άνθρωπο που στερείται αγωγής – δηλ. τον ανάγωγο

- Είναι αυτός που δεν έχει τρόπους / είναι αγενής, κακομαθημένος, κακοαναθρεμμένος

Ορισμός

Η αγωγή:

- αναφέρεται στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των νέων σύμφωνα με τα ισχύοντα **πρότυπα συμπεριφοράς**

- Προϋποθέτει έναν **τρόπο ζωής** του οποίου η ορθότητα θεωρείται δεδομένη και αδιαπραγμάτευτη

- Χωρίς αυτόν δεν μπορεί να υπάρξει **αγωγή**

- συνδέεται με αξίες και κανόνες που δεν μπορούν να παραλείπονται στον ορισμό της ...

Ορισμός

- Ας πάρουμε τα πράγματα ξανά από την αρχή...
- ΑΓΩΓΗ ξεκινά από τη βούληση ενός ατόμου που καταφεύγει σε μια σειρά πράξεις προκειμένου να πετύχει κάποιο σκοπό
- Δηλ. συνιστά μια μορφή **δράσης**
- Δύναται να χαρακτηριστεί ως «κοινωνική» (έχει ως σημείο αναφοράς τη συμπεριφορά των ανήλικων μελών της κοινωνίας) **επίδραση**
- *«Αγωγή είναι η επίδραση που ασκείται από τη γενιά των ενηλίκων σε εκείνους που είναι ακόμα ανώριμοι για κοινωνική ζωή» (Emile Durkheim)*

Ορισμός

Ερώτημα

Μπορούμε να εκλάβουμε την **επίδραση** αυτή
ως **επιρροή**;

Ορισμός

«επίδραση» & «επιρροή»

Δεν πρέπει να συγχέουμε τους 2 αυτούς όρους

Επιρροή

Συνδέεται ετυμολογικά με:

- Την πλεονάζουσα ροή (δηλ. την «εκχείλιση» και τις συμφορές που τη συνοδεύουν)
- Την (εκ των άνωθεν) εκπομπή και διάχυση (στον Χριστιανισμό αφορούσε την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος ενώ στον Μεσαίωνα την ισχύ που ασκούσαν τα άστρα πάνω στους ανθρώπους)

Ορισμός

- Άρα λοιπόν η αγωγή αποτελεί μια μορφή **επίδρασης** (και όχι επιρροής)

- Στο βαθμό που εμπεριέχει το στοιχείο της αμοιβαιότητας, δύναται να χαρακτηριστεί επιπλέον και ως **αλληλεπίδραση**

Ορισμός

- Η αλληλεπίδραση (ως «αμοιβαία επίδραση, προσώπων, φαινομένων ή καταστάσεων») αφορά μια τεράστια γκάμα αλληλένδετων / ανταποδοτικών σχέσεων (ξεκινά λ.χ. από τις σοβαρές παρενέργειες που προκαλεί ο συνδυασμός των φαρμάκων με αλκοόλ και καταλήγει στη διάδραση μεταξύ πωλητή και πελάτη, πολιτικού και ψηφοφόρου κ.ο.κ.)

Ερώτημα

Σε τι διαφοροποιείται η Αγωγή από τις υπόλοιπες αλληλεπιδράσεις;

Σκοπός

Απάντηση

Στον **σκοπό** που καλείται να επιτελέσει

Υπάρχουν δύο σχολές σκέψης αναφορικά με το
ζητούμενο της αγωγής

ΣΚΟΠΟΣ

- 1. Η πρώτη υποστηρίζει ότι ο σκοπός της αγωγής είναι «**συλλογικός**» και αφορά τα πανανθρώπινα και διαχρονικά ιδεώδη (ελευθερία, δημοκρατία, ειρήνη, δικαιοσύνη, ισότητα κ.ο.κ.)
- 2. Η δεύτερη υποστηρίζει ότι ο σκοπός της αγωγής είναι «**ατομικός**» και αφορά την εξέλιξη και διαμόρφωση της προσωπικότητας του καθενός (ανάπτυξη, βελτίωση, καλλιέργεια, ολοκλήρωση του ατόμου)

(για τα προβλήματα που σχετίζονται με την εννοιολόγηση και τους στόχους της αγωγής, βλ. Καρακατσάνη, *Φιλοσοφία της Παιδείας*, σ. 52 – 65)

Σκοπός

Ερώτημα

Ποια είναι η δική σας άποψη;

ΣΚΟΠΟΣ

Όποια σχολή σκέψης κι αν ακολουθήσουμε (είτε τη «**συλλογική**», είτε την «**ατομική**») θα οδηγηθούμε σε εσφαλμένα συμπεράσματα

Και οι δυο αναζητούν τον σκοπό της αγωγής σε λάθος πεδίο

Αγνοούν τη διαφορά ανάμεσα:

- στο «**οντικό**» (αφορά τις ιδιότητες των όντων)
- και στο «**οντολογικό**» (αφορά την ίδια τη σύσταση των όντων από την οποία προκύπτουν οι ιδιότητές τους) – βλ. Martin Heidegger, *Είναι και Χρόνος*

Σκοπός

- Για να κατανοήσουμε τη διαφορά αυτή, παρατηρήστε και περιγράψτε την παρακάτω εικόνα:

ΣΚΟΠΟΣ

- Αν πούμε ότι βλέπουμε έναν ηλικιωμένο άνδρα που φοράει γυαλιά, κρατάει μαστούνι και χαϊδεύει τον σκύλο του, θα έχουμε κάνει μια **οντική** περιγραφή
- Αν πούμε ότι βλέπουμε έναν τυφλό ηλικιωμένο άνδρα με μαστούνι που χαϊδεύει τον σκύλο – οδηγό του θα έχουμε κάνει μια **οντολογική** περιγραφή
- Λευκό μαστούνι / σκύλος = οντικό γνώρισμα (αφορά την ιδιότητα / χαρακτηριστικό)
- Τυφλότητα = οντολογικό γνώρισμα (αφορά την ουσία / χαρακτήρα)
- Το πρώτο γνώρισμα εξηγείται / αποκαλύπτεται με βάση το δεύτερο

ΣΚΟΠΟΣ

Κατά έναν αντίστοιχο τρόπο, η αγωγή μοιάζει με:

- **Οντική** επιστήμη όταν περιορίζεται στο περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά του αντικειμένου της (δηλ. του ανθρώπου)
- **Οντολογική** επιστήμη όταν **στοχάζεται** περί της ουσίας της – δηλ. περί του τρόπου με τον οποίο καθορίζει τον ανθρώπινο χαρακτήρα

Πώς συμβαίνει αυτό;

ΣΚΟΠΟΣ

- Ο άνθρωπος είναι το μοναδικό πλάσμα που «υπάρχει» / existe (λατινικά)

- Ίσταται εκτός / εξίσταται του εαυτού του

- Τον καθιστά αντικείμενο / τον ερευνά / τον κατανοεί

Πώς;

- Με βάση συγκεκριμένες δυνατότητες (λ.χ. ως ένα φιλελεύθερο, δημοκρατικό, ειρηνικό, δίκαιο, αρμονικό, καλλιεργημένο, ολοκληρωμένο -ή οτιδήποτε άλλο-Ον)

ΣΚΟΠΟΣ

Όμως, η ικανότητα αυτή του ανθρώπου να υπάρχει με ποικίλους τρόπους βασίζεται
–πρώτα και πάνω από όλα–
την ικανότητά του να υπάρχει

δηλ. να κατανοεί και να ερμηνεύει το Είναι

Η θεμελιώδης αυτή υπαρξιακή δυνατότητα (από την οποία προκύπτουν όλες οι υπόλοιπες) είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την **Αγωγή**

Σκοπός

Η **αγωγή** είναι μια μορφή αλληλεπίδρασης που υφίστανται τα άτομα προκειμένου να ανιχνεύσουν το υπαρξιακό τους στίγμα στη βάση μιας σειράς –προκαθορισμένων όσο και πανίσχυρων- αξιακών προτύπων

Μέσα τους θα βρουν μια προκαθορισμένη ερμηνεία του εαυτού τους από την οποία δεν θα απαλλαγούν ποτέ (τον ισχυρισμό αυτόν θα επιχειρήσουμε να τον αποδείξουμε με ένα «ταξίδι στο ...παρελθόν»)

ΣΚΟΠΟΣ

(ταξίδι στο ...παρελθόν)

- Υπάρχοντας στην ...αρχαία Ελλάδα

Ας φανταστούμε κάποιον να ανατρέφεται σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον όπως το αρχαιοελληνικό

Αποθέωνε την ανδρεία

Υποχρέωνε τον άνθρωπο να κατανοεί και να ερμηνεύει τον εαυτό του (δηλ. να «υπάρχει») υπό τους όρους του «ηρωισμού» και της «δειλίας»

ΣΚΟΠΟΣ

(ταξίδι στο ...παρελθόν)

- Υπάρχοντας στην ... εποχή του Χριστιανισμού

Ας μεταφερθούμε μερικούς αιώνες αργότερα κι ας φανταστούμε κάποιον που ανατρέφεται σε ένα περιβάλλον χριστιανικής αγωγής

Θα μάθει να κατανοεί και να ερμηνεύει τον εαυτό του (δηλ. να «υπάρχει») υπό τη σκέπη του πανάγαθου θεού

Δηλ. ως ένας αμαρτωλός που πασχίζει για τη σωτηρία της ψυχής («ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» *ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ* 5:39)

ΣΚΟΠΟΣ

(ταξίδι στο ...παρελθόν)

Ερώτημα

Στη βάση της ανωτέρω αντιπαραβολής, θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει ο άνθρωπος ως άγιος στην αρχαία Ελλάδα ή ως ήρωας στους χριστιανικούς χρόνους;

Σκοπός

(ταξίδι στο ...παρελθόν)

Απάντηση: ΌΧΙ (στην 1^η περίπτωση θα φάνταζε ως τρισάθλιος λιποτάκτης ενώ στη 2^η ως υπερφίαλος αμαρτωλός)

Ο τρόπος με τον οποίον ο άνθρωπος ερμηνεύει το Είναι του (δηλ. «υπάρχει» ως χριστιανός, ήρωας, ειρηνιστής ή **οτιδήποτε άλλο**) οφείλεται στην επίδραση που ασκούν πάνω του μια σειρά πανίσχυρα αξιακά πρότυπα

δηλ. στην **αγωγή** που του έχει παρασχεθεί

Ερώτημα εργασίας

- Γιατί συχνά ένα παιδί όταν ενηλικιώνεται ακολουθεί – είτε ως θύμα είτε ως θύτης- το υπαρξιακό παράδειγμα του βίαιου πατέρα του (π.χ. υπομένει τη βία ή συμπεριφέρεται βίαια απέναντι στον/στην σύντροφό του);